Írta: Szabó László
2012. május 17. csütörtök, 14:26 - Módosítás: 2019. október 06. vasárnap, 12:36

Népszínmű, magyarnóta

A magyar irodalom, színházi- és zenekultúra méltatlanul elfeledett, mostoha gyermeke a népszínmű és a vele együtt nagyra növekedett magyar nóta. Sajátosan magyar termék, amely egy jó századon át uralta, szórakoztatta a nemzetet, a polgárosodó magyarságot. Sőt éppen, mert részben megújult a magyar hangos filmben, Dérynétől Blaha Lujzán, Földessy Józsefen, Fedák Sárin, Jávor Pálon, Rajnai Gáboron át Tolnay Klárig, Páger Antalig ér a fővonal, hogy csak színészeket említsek. Ők Shakespearét, Ibsent, Katonát, Csathót, Herceget vagy Kodolányit, Móriczot, Molnárt vagy Maetelichet épp oly nagyszerűen és ihletetten játszottak, mint Tóth Edét, Csepreghyt vagy Szigligetit. A primadonna allűrjeiről, Kukorica János ostorpattogtatásáról elhíresült Fedák Sári egy régi színlap tanulsága szerint Szolnokon a Pillangókisasszony címszerepét énekelte.

A népszínműről, magyar nótáról, cigányzenéről való, ma is élő negatív képet a szocializmus éveiben oltották belénk, s társították a giccsel, kávéházi kispolgári vagy dzsentri, úgynevezett rothadó világgal. Ha bemutattak népszínművet, azt önmaga torzképévé maszkírozták.

No, de nem előadást akarok tartani, azt is tudom néprajzosként, mi a különbség a népdal és magyar nóta, illetve Tóth Ede vagy Katona József között. Ám azt is, hogy mikor és milyen hangulatban kell énekelni a Megrakják a tüzet vagy az Akácos utat, s azt is, hogy ezek fel nem cserélhetők. Az angoloknak például eszükbe sem jut, hogy kirekesszék az irodalomból Oscar Wildét, Wodehouset, Milnét vagy akár Agatha Christit, de nálunk szentségtörés Molnár Ferencet, Szép Ernőt, Harsányi Zsoltot, Zilahy Lajost, Herceg Ferencet egy lapon említeni is Petőfivel, Móricz Zsigmonddal.

Az én javallatom az, hogy a népszínművet, mint sajátosan magyar zenés színházi és a dalokban külön is élőzenei műfajt fel kellene karolnunk, vissza kellene, és vissza is lehet ültetni egykori trónjára, illetve a maga helyére. Vidéken, de a főváros számos köreiben a befogadó és

értő közönség szinte adva van, s még vannak autentikusan játszó, működő cigányzenészek is. Az amatőr színjátszásnak több helyen komoly hagyományai voltak, s emlékük az idősebbek tudatában még ma is él. Ha szülőföldemre, Szatmár megye, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye világára, hagyományaira gondolok, keresve se lelhetnék alkalmasabb terepet, még meglévő hátteret arra, amelyen egy efféle mozgalom megfelelő szakértelemmel elindítható lenne. S ha már ehhez helyet is keresünk, szülővárosomra, Mátészalkára vagy Fehérgyarmatra gondolok elsősorban, ahol gyermekkoromban még sok helyütt adtak elő úgynevezett szerepeket vidéki polgári, paraszti rétegbe tartozó emberek.

Jól kiválasztott darabokkal, mai ízléshez igazodva, de nem visszájára fordítva kigúnyolni, hanem eredeti célja és jellege szerint bemutatva lehetne programot indítani arra való, jó stílusú színészekkel, színjátszásra alkalmas amatőrökkel. Olyanokkal, akik tudnak mulatni is, ihletetten elénekelni egy-egy nótát. Nem naturális paraszt, hanem stilizált, eszményített, humoros világ és figura kell, könnyed játékkal.

Átütő siker lenne!

Az ország számos területén található olyan közösség, réteg, amely kedveli a társas összejöveteleket, cselekvő együttlétet, mindenütt élnek szerepelni vágyó, úgymond jó értelembe vett magamutogatásra vágyó emberek, dallamok, szövegek, versek írásával próbálkozó fiatal és idős emberek, akik színjátszó körökben e műfaj keretében találnának igazán magukra. Ma minden versengéssé válik. A közös együttlét a mindenhová befurakodó versenyszellem miatt nem barátot, hanem ellenfelet szerez, s a jóakarat durvasággá válik. A könnyű műfajt giccsnek kiáltják ki, az öldöklés drámává magasztosul, a durvaság bátorsággá, a szórakozás ivássá, a csendes beszélgetés gyávasággá.

Az egykori népszínművek nem hordozták ezt a szellemet. Betanulásukhoz komoly munkára volt szükség, s egyetértés, egymás megbecsülése, segítése, tartalmas együttlét, közös akarat, s az abban való megnyugvás.

A népszínmű sajátosan magyar képződmény, sajátosan magyar zenével, tánccal, ami a csendes, tartalmas közösségi szórakozást szolgálja, amit egykori előadóik magas szintre emeltek, kiválóságok művelték, és épp úgy élt és szórakozott vele a magasabb műveltségű emberi közösség is, mint az iskolázatlan. Tudta, hogy amit lát az nem valóság, hanem annak szelídített változata, s a célja szórakozás, szórakoztatás. Mindenki a saját színvonalán a maga kedvére él vele, műveli, vagy nézője anélkül, hogy támogatót keresne, pénzért folyamodna,

pályázatokat írna, s meg akarná váltani a világot.

Több és gazdagabb elképzelésünk is van erről a témáról. Ezeket inkább megbeszélni, továbbgondolni, főleg megvalósítani kellene, ott kezdve el, ahol ma is művelik. Ugyanis vannak ilyen helyek, s itt meg lehet figyelni, le lehet vonni tanulságait, kérni lehet segítségüket.